

מ"מ נר' דהמקילין לצאת בפאה נכרית יש להם על מה שיסמוכו, והם אותם הגאונים שהבאנו לעיל ומור"ם ז"ל בתוכם, ועי' להמצצה"ה שם בסי' ע"ה סק"ה שכתב דאף דאין ראייה כ"כ למ"א מההיא דיוצאה אשה בחוטי צמר, די"ל דמיירי תחת השבכה והן מכוסים, מ"מ עיקר ראייתו מסיפא דילדה לא תצא בשער של זקנה דילמא מחכו עלה ותסירן מפני הבושה ומייתי לה ד' אמות, וע"כ במגולה איירי דהא חישי' דמחכו עלה עכ"ל ע"ש, ומכלל הדברים ג"כ דאיירי בר"ה כפשט הדברים, ובפרט שכל האחרונים הנ"ל ראו ס' המחמירים ולא חשו לה כמ"ש המג"א והפמ"ג ובעל התניא.

גם במחז"ק ראיתי לכל המתחסדים וחסידיו חב"ד בכלל שכולם לובשים פאה נכרית גלויה בשוק בלי כיסוי כלל, וסומכים ודאי על בעל התניא זצ"ל שנמשכין אחריו בכל ענייניהם שהוא ידוע לחסיד וקדוש ועכ"ז התיר בזה.

וכן נ"ל נכון לעשות, כך שנשי הרבנים והת"ח לא יהיו שפלים ובזוים משאר העם, רק שהם מגלים באיסור, והם יגלו בהיתר, ככה הבעלים לא יביטו על שאר נשים, וגם עי"ז נוכל למשוך שאר נשים העושים באיסור שיוכלו לעשות בהיתר ע"י פאה נכרית, דלא שבקי היתרא ועבדי איסורא, לא כן אם נלך לחומרא, אזי מעולם לא ילבשו מטלית על ראשם שהוא מנוולם וישארו כל ימיהם באיסור.

וכל זה אמרנו בין שהיא עשויה משערותיה או משערות חברתה, וכמ"ש הד"מ משם הגהות אלפסי, וכן נר' דעת האחרונים, זולת הלבוש הביא דבריו הרב עט"ז שמדקדק לשון פאה "נכרית" דמשמע שאינה שלה אלא משערות חברתה, ואין זה דקדוק, דנכרית ר"ל שאינו שיערה הרגיל המדובק בגופה, אלא זרה מגופה, יהיה אידך שיהיה, שלה או של חברתה הכל בכלל נכרית, ואין בידי ס' הלבוש לראות דבריו, ועי' בהגהות מהר"ר ברוך פרענקיל ז"ל שבסוף הש"ע הגדול שכתב לעיקר בלבוש שאין מבואר מדבריו כמ"ש המחבר הזה [עט"ז] משמו עכ"ל.

העולה מזה דמי שירצה להקל לצאת בפאה נכרית גלויה בין משערה בין משל חברתה יש לו על מה לסמוך בשופי, וכן ראוי לעשות, ומי שירצה להחמיר על עצמו לכסות גם פאה נכרית לצאת יד"ח כל הפוסקים ובפרט הרב עצי ארזים שכתב שהמיקל עתיד ליתן את הדין, תבא עליו ברכת טוב, וזה הנ"ל, וצויי"מ וימ"ו, החו"פ קובלנא יע"א בחדש אב הרחמן יה"ל ש' תשכ"ד לפ"ק, הצעיר קש וחשש.

ע"ה שלום משאש ס"ט

פימן קלח

עוד בענין הנ"ל

שוב בעלותי ארצה באו לידי שני ספרים המדברים בענין זה, והם חולקים מן הקצה אל הקצה, דהרה"ג שא"ב הרב הוד יוסף משאש ולה"ה, התיר

ברגילות, ומינה יש ללמוד דה"ה לנשים שרגילין לגלות ראשם בזמננו זה דאין כאן שום טירדא לראות אותם כך, ואין בזה משום ערוה, לקריאת שמע. וכן פירשו כל המפרשים בהא דאיתא בש"ס טפח באשה ערוה, דהיי' בדבר שרגיל להיות מכוסה באשה, עי' בסי' ע"ה בב"י שם. וכן מצאתי להדיא להרב בן איש חי הבי"ד הרב כף החיים סי' ע"ה אות טו"ב וז"ל וכן הנשים של ערי אירופה שדרכן לילך תמיד פרועי ראש מותר לקרות כנגדן כיון דכל הנשים דרכן בכך עכ"ל.

אבל לענין איסור פריעת ראש לאשה לגבי דת יהודית, זה אינו תלוי ברגילות, ואף שנהגו היום לגלות גם ברה"ר זהו מנהג של איסור כמ"ש בש"ס ופרע את ראש האשה מכאן אזהרה לבנות ישראל שלא תלכנה פרועות הראש. ודוקא ברה"ר אבל בחצר אין איסור אלא משום צניעות, וכמ"ש באה"ע סי' כ"א ס"ב ובאה"ט שם.

ולמאי דאתאן עלה, לענין פאה נכרית לגבי איסור פריעת ראש, הנה רמ"א כתב שם באור"ח סי' ע"ה וכ"ש פאה נכרית אפי' דרכה לכסות, ומקור הדברים בד"מ סי' ש"ג משם הגהות אלפסי החדשים דמותר לאשה נשואה לגלות פאה נכרית שלה, ל"ש אם היא עשויה משערותיה או עשויה משער חברתה וכו' עש"ב. וכ"כ המג"א סק"ה משם הש"ג דמותר לכתחי' כדאיתא בפ"ו דשבת יוצאת אשה בחוטי שער וכו' ודלא כבאר שבע שחולק עליו עכ"ל ע"ש. גם הרב עטרת זקנים (ולא בבאה"ג ופר"ח שציין להם כבודו שלא נמצא שם כלום מזה) הביא מחלוקת הנ"ל, גם בדברי חמדות על הרא"ש מס' ברכות פ"ג אות קי"ט פסק להתיר, וכ"כ בעין משפט על הש"ס דגזיר כ"ח ע"ב בשם הרב יהושע בועז, ושם בהסגר הביא דברי הבא"ש שחולק ע"ז, גם בשו"ע לבעל התניא באור"ח סי' ע"ה פסק בפשיטות להתיר כדברי רמ"א והש"ג, וכן נר' מדברי הגר"א בבאוריו לסי' ע"ה ע"ש. גם הבאה"ט סובר כן באה"ע סי' קט"ו סקי"ד, גם הפמ"ג סי' ע"ה באשל אברהם אות ה' כתב ומ"מ במדינות שיוצאין בפאה נכרית מגולה יש להם לסמוך על הש"ע כאמור וכו' עכ"ל. וכן היא דעת הרב יד אהרן בהגה"ט כמ"ש משמו הרב כף החיים סי' ע"ה אות י"ט, ועי' בס' שד"ח אסיפת דינים אות ד' ד"ה הוכיח וכו' משם הרב ברוך ייטלש שכתב דיש לסמוך על ש"ג ורמ"א ולבוש כי הם עמודי הוראה ועיני כל העדה עליהם וכו' עכ"ל. גם באנציקלופדיה תלמודית אות ד' דת יהודית הביא מחלוקת הפוס' בזה ונר' דעתו להקל, ועד אחרן עי' להרב כף החיים שם שסיים שכן היא הסכמת האחרונים להתיר כדברי הרמ"א ע"ש.

הן אמת שכנגד זה ישנם פוס' המחמירים בזה והם הבאר שבע שהביאו האחרונים הנ"ל, גם הרב עצי ארזים אה"ע סי' כ"א הביא דברי עין משפט הנ"ל בגזיר וסתר ראייתו בדברים חזקים, וסיים דהמורים היתר חדשים מקרוב באו עתידים ליתן את הדין עכ"ל, גם הח"ס בגליון הש"ע פסק להחמיר וכתב שכן דעת שאלת יעב"ץ סי' ו' וחי' להחמיר.

שמן, גלתה את ראשה והיתה מטפחת ומנחת ידה על ראשה, העמיד עליה עדים ובא לפני רע"ק, א"ל לזו אני נותן ד' מאות זוז, א"ל לא אמרת כלום, שהחובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי פטור אחרים שחבלו בו חייבים עכ"ל. ומזה הביא ראיה לדבריו בפ"י הא', שאין שום איסור לאשה לגלות ראשה, שאם רצתה לנוול עצמה תנוול.

לקוצ"ד אין מזה שום ראיה, מהרבה טעמים, חדא, די"ל דלא היתה במקום האסור בגילוי הראש, אלא עומדת על פתח חצרה, וי"ל שאין רבים בוקעים בו, דאז מותר לגלות, ועיקר מה שרצה אותו האיש להביא ראיה לרע"ק דאשה זו אינה מקפדת על ביוש זה, והרי היא עושה בעצמה שגלתה ראשה ולא חשבה זה לניוול ולזה השיב לו שרשאי אדם לחבול בעצמו.

או נימא דג"כ היה בשוק, וכדי לטפח את השמן בראשה לא קפדה על האיסור של איזה רגעים שיעור לטפח ותחזיר תיכף, אבל עכ"פ לפי שעה הוא ניוול שניוולה עצמה בהיתר או באיסור, וא"ל שרשאי אדם לחבול בעצמו.

גם מה שהביא ממס' שבועות דל"ה ע"א מרבנן גבי שבועה דפוטרים ולא ס"ל מכלל לאו אתה שומע הן, וא"כ הכא נמי נימא דלא ס"ל כר"ש דפרע אזהרה ללאו, דאין אומרים מכלל לאו וכו'.

על זה יש להשיב, דגם ר"ש לא כיון לו' דיש בזה לאו, אלא העיקר שאנו מבינים שיש בזה איסור דאורייתא בגילוי ראש כחצי שיעור שאסור מה"ת אף דאין בו לאו, ועי' בזה להגאון יביע אומר ח"ד חאה"ע סי' ג' שכתב דליכא בזה לא עשה ולא לאו הבא מכלל עשה, רק איסור בעלמא, וכמ"ש.

איך שיהיה, אנו רואים תמיהת הש"ס שכתב דאורייתא היא דכתיב ופרע את ראש האשה, מוכח דבכל אופן איסורא דאורייתא, וכמ"ל, וגדולי הפוס' א' ואחרונים קיימה וקבלוה עליהם יתד בל תמוט ופסקוה בספריהם, דודאי אין לנטות ימין ושמאל.

גם מה שהביא שם ממעשה דקמחית שחכמים דחו דבריה הרבה עשו כן ולא הועילו, כי הם ידעו שאין בזה שום איסור, רק מנהג שנהגו בנות ישראל ע"ש, גם בזה אין ראיה כלל מתשובתם, דדוקא בתוך ביתה כמו שאמרה מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי, בזה הוא דדחו דבריה דודאי מדינא מותר בביתה לגלות ראשה, אבל בשוק אסור מדינא דש"ס שאמר דהוי דאורייתא, וגם לא דחו דבריה לו' דא"ץ לעשות כן, כיון דודאי עשתה משום חסידות וצניעות, וא"א להגיד לה שלא תעשה חסידות, רק לו' לה שהרבה עשו כן ולא זכו לזה לו' בנים שישמשו בכהונה, ורק זכות אחרת עמדה לה אבל דאי דיפה עשתה משום חסידות וצניעות, וכמ"ש הד"מ באה"ע סי' קט"ו אות ג'.

גם מה שהשוה דין זה למנהג שבטל טעמו כמו גילוי משקין, אף שהוא מילתא דסכנתא דחמירא מאיסורא והוא דבר שנאסר במנין כמ"ש תוס' ביצה דפ"ו, עכ"ו עכשיו שאין נחשים מצויים בינינו מותר כמ"ש ביו"ד סי' קט"ז ס"א וקו"ח לנד"ד שיסודו הוא

בזמנינו לגלות אף שערות גופה, והליץ בעד דור החדש המגלין כיון דכל העם נהגו כן, אין כאן יצה"ר, ונתן סמוכות למנהג מדברי הש"ס והראשונים כמ"ש בספרו אוצר המכתבים חלק ג' סי' אלף תתפ"ד וכמ"ש להלן, והרה"ג הראש"ל הרב הראשי לישראל הגאון רבינו עובדיה יוסף שליט"א, אסר לגמרי גם פאה נכרית ללכת בה מגולה, ודחה בתוקף את דברי המתירין, ועיקר טעמו כמ"ש בתורת שבת והפוס' הואיל והפאה מחוברת יפה לשערותיה וכו' לא ינקו מהרהור עבירה המסתכלים בה בעוברת בראש כל חוצות וכו', והעושה כן נגד המנהג שנהגו בנות ישראל צריך בעלה לגרשה ואין לה כתו' ע"ש שהאריך בדברים חדים ותקיפים נגד המקילין עש"ב וברוחב כדרכו הטובה, ואני הצעיר במקומי אני עומד, ודברי הרבנים הנ"ל לא נהירין לי אחמה"ר.

ותחלה אדבר ע"ע איסור גילוי הראש לגמרי, דודאי לפי דעתי יש תקע הדבר ולא יאמר, ולא נמצא שום פוסק שיתיר באיסור דאורייתא, שכיון שהתורה קבעה לאסור, א"א להתיר בשום אופן ובשום טעם שהוא, כי מחוקק התורה ידע מראש את כל דורות הבאים, ודבר ציוה לאלף דור, ולא תשתנה ולא תתחלף עולם ועד, וזה א' מעיקרי התורה, גם צריכים אנחנו ללכת אחרי כללי הפוס', וכיון ששו"א מהא' ואחרונים לא עלה על לבו דבר זה, אין לנו לחדש דבר מדעתינו.

ועתה אביא את ראיות הרה"ג ז"ל אחת לאחת ואשיב עליהן מה שהראוני מה"ש, תחלה הביא דרשת ר' ישמעאל במס' כתובות ע"ב ע"א ופרע את ראש האשה, אזהרה לבנות יש' שלא יצאו בפרוע ראש, ופרש"י ז"ל אזהרה מדעבדינן לה הכי לבולה מדה כנגד מדה כמו שעשתה להתנאות על בועלה, מכלל דאסור, אי נמי מדכתיב ופרע, מכלל דהיא שעתה לאו פרוע היה, ש"מ אין דרך בנות ישראל לצאת פרועות ראש, וכן עיקר עכ"ל.

וכתב הרב ז"ל שההבדל בין ב' הפירושים הוא, דלפי' א' משמע שאנן הוא שאסור לן לגלות שערות רבנים לנוולה על חנם, ואך כדי לעשות לה מדה כנגד מדה התירה לנו התורה איסור זה כדי לנוולה, אמנם היא אין לה שום איסור בגילוי ראשה שאם רצתה לנוול עצמה תנוול בכל עת שתרצה ובכל מקום שתרצה בבית ובשדה, ואך מפ"י ב' וכו' משמע דאסור גם לה לגלות שערות וכו' עכ"ל.

ואני תמה, דלפי פירושו בפ"י הא' של רש"י, היאך הגמ' תמהה בכח, פריעת ראש דאורייתא היא מדכתיב ופרע וכו' וזה קאי על האשה גופה, וע"ז מפרש רש"י גם הפ"י הא', ולפי"ד מאי תמיהה איכא, והלא אין כאן אלא ניוול שרצתה לנוול עצמה ויש לה רשות לפי דבריו.

הא דאי דפי' זה אינו כלל ועיקר, ובב' הפירושים של רש"י צריך למצוא דפריעת ראש היא מה"ת לאשה.

ומה שהביא ממס' ב"ק דף צ', מעשה בא' שפרע ראש האשה בשוק, ובאת לפני רע"ק וחייבו ליתן לה ד' מאות זוז, א"ל רבי תן לי זמן נתן לו זמן שמרה עומדת על פתח ביתה, ושבר הכד לפניו וכו' כאיסור

וגם מדברי המ"א עצמו מוכח כן אף שאין דבריו בהירין וז"ל ומ"מ צ"ל דפנויה לא מתסרי מדאורייתא, דאי חימא דקרא איירי גם בפנויה א"כ גם בגילוי ראש [ר"ל בלא סתירת קלעים] תהא אסורה לילך, דמהכא ילפינן בכתובות פ"ז לא תלכנה בנות ישראל בגילוי הראש, אלא ע"כ דקרא לא איירי בפנויה רק שמדת צניעות היא לבתולות שלא לילך כן ע"כ. כללות דבריו היא דסתמי קליעות אסור גם בפנויה, ובלי סתירה לנשואות אסור ולבתולות מותר, וזה מוכרח בדבריו, אף שאינם מקושרים היטב עם תחי' דבריו.

וכן מצאתי להרב יד אפרים שכתב בקצרה וז"ל דמקרא ופרע ילפינן דלא תהא בגילוי מדקאמר ופרע מכלל דעד השתא היתה מכוסה והיינו אף בלא סתירת הקליעה היא מכוסה דפשטא דקרא בפריעת הכיסוי מיירי רק דמריבויא ילפי' דסותר את שערה וכו' עכ"ל, ודבריו קצרים, ובדבריו יתבאר דבריו היטב.

ושוב ראיתי גם בפמ"ג בא"א סי' ע"ה אות ג' דברים ברורים ממש כמו שכתבתי, וז"ל ורש"י בחומש ופרע סותר קליעת שערה וכמ"ש הרא"ש דראש מיותר, דגופה נמי סותר, ש"מ שמגלה ראשה עוד וסותר קליעת שערה וכו' אלא ודאי פשטיה דקרא ופרע משמע גילוי ראש לחד גנאי בא"א, ומיתורא דריש דסותר ג"כ גנאי ע"ג גנאי וכו' עכ"ל.

הרי מדברי הרא"ש והפמ"ג ויד אפרים, כולם מפרשים דאפי' גילוי בלא סתירה קליעות שערה אסור בא"א, ודלא כהרב הוד יוסף וז"ל באוצר המכתבים. ומוכרח שכך מבינים כל גדולי הפוסקים ראשונים ואחרונים שאוסרים גילוי הראש גם בלא סתירת קליעת שערה.

ושוב ראיתי בס' יביע אומר להראש"ל ח"ד חאה"ע סי' ג', שכתב משם הרב ר' אליהו קלאוקין בס' דברים אחדים שעל גילוי הראש ממש הרעיש על המיקל בדבר אף במקום שנהגו היתר שהואיל ומדאורייתא הוי אין מקום להתיר כלל עש"ב. ועי' בס' וישב יוסף בורלא שגם הוא דעתו כן.

פאה נכרית

עתה הבא נבא לדברי ידידינו הגאון שיבדל לחיים הראש"ל הרב הראשי לישראל רבינו עובדיה יוסף שליט"א. ע"ע פאה נכרית שאסר איסור חמור ללכת בפאה נכרית מגולה.

והנה מדבריו עצמם בחלק ד' חאה"ע סי' ג', וחלק ה' חאה"ע סי' ה', הרוחתי כמה פוס' המסייעים להתיר, שלא הזכרתיים מחוסר הספרים, והם המשג"ב סי' ע"ה סקט"ו שהביא דברי פמ"ג שהתיר, והמשפטי עוזיאל חאה"ע מהד"ת סס"י צ"ד, והרב ישכיל עבדי חלק ז' חאה"ע סי' ט"ז, והרב אגרות משה פיינשטיין מה"ת אה"ע סי' י"ב, ושו"ת בית יצחק שמעלקים האו"ח סי' י"ד וט"ו, ושו"ת פני יצחק אבולעפיא חלק ר' חאה"ע סי' ר', וכן ראיתי בספר שד"ח אסיפת דינים מערכת ד' אות ג' משם עדות ביהוסף סי' כ"ט ע"ש,

מנהג נשים דבטל טעמו עכ"ל, תמהני איך מדמה איסורי דאורייתא שאין להם חילוף ולא תמורה, לתקנות שחידשו חז"ל דבזה הוא שאמרו כשבטל הטעם בטלה התקנה, ועי' בספרי תבואות שמ"ש חלק א' סי' ס"ה בדין תקנה שבטל טעמה שכתבתי משם הרבה פוס' דתקנת הגילוי כך היתה בתחלתה שלא גזרו בכל מקום אלא במקום שהנחשים מצויים משו"ה ל"ש לו' בהו דבר שבמנין דהא בשעה שתקנו לא תקנו בכל המקומות, עי' בס' ק"ץ פ"א דביצה אות כ"ד, ובב"ח סי' קט"ז בחילוק שבין גילוי לגבינות שכ"כ להדיא, והגר"א רס"י קט"ו ע"ש אין להאריך.

גם מה שהביא רביה מדברי מהר"ם אלשקר בתשו' סי' ל"ה שהתיר חוץ לצמתן משום דהורגלו לגלות, והביא רביה מראב"ה דכל אלו שהזכירו לערוה דוקא שאין רגילות לגלותו ע"ש, גם מזה אין ראייה, דלא דיבר אלא בדבר שלא נאמר בתורה להדיא כגילוי של צמתה, אבל ללמוד מזה לגילוי ראש לגמרי שהוא מן התורה, זה א"א לשנות מה שכתוב בתורה, ועי' בכנה"ג הבי"ד שד"ח אס"ד מערכת ד' אות ב', בענין זה ממש שרצו ללמוד ממהר"ם אלשקר כמ"ש, וכתב עליהם דטח עיניהם מראות וכו' עש"ב.

גם מה שהוסיף הרב ז"ל דעדיפא מכל זה להביא ראייה ממש' סוטה דף ח' ע"א וז"ל ומה ת"ל ופרע את ראש האשה מלמד שהכהן סותר את שערה, וכ"כ המג"א סי' ע"ה סק"ב, דמ"ש באה"ע לא תלכנה בנות ישר' פרועות ראש וכו' היינו שסותרות קליעת שערן והולכות בשוק, וכן פרשי' בפ' נשא על ופרע את ראש האשה ע"כ, וסיים הרב הראת לדעת דפי' ופרע היינו שמגלתו וסותרו, ועי' אמר רי"ש אזהרה לבנות ישר' וכו' דהיינו שערן מגולה וסותר וכו', אבל אם רק מגולה וקלוע או סרוק שאין בו שום ניוול לית לן בה עכ"ל.

הנה לכאורה דבריו נכונים, אך קודם כל צריכים להבין דברי הש"ס בסוטה הנ"ל, שמתחילי אמר ופרע את ראש האשה, אין לי אלא ראשה, גופה מנין ת"ל האשה, וא"כ מה ת"ל ופרע את ראש האשה לסותר קליעת שערה ע"כ, ויש לדקדק מה שחזר ואמר וא"כ מה ת"ל ופרע את ראש האשה, והלא כבר אמרנו שהוא לפריעת ראש, והאשה לפריעת לבה, ר"ל שהיה ראוי לו' ופרע את ראשה ואמר את ראש האשה, האשה יתירה, באה לפרוע ולפרום את בגדה עד שיתגלה לבה, ומוכרח לו' כוונת הש"ס, דזה אמת דופרע את ראש האשה, מורה לגלות ראשה בלי סתירה, אבל באשר באה תי' האשה יתירה, למדנו שצריך להסיר הבגדים מראשה עד לבה, ולזה קשיא ליה דלפי"ו הרי פריעת הראש יוצאה ג"כ מתי' האשה, שבכלל מאתים מנה, שיגלה כל בגדיה מראשה ועד לבה, וממילא גם מטפתת הראש בכלל, וא"כ הול"ל ופרע את האשה ותי' ראש יתירה, ולזה אמר דמיתורא למדין שצריך לנוולה ולסתור גם קליעת שערה, ולפי"ו לסותר קליעת שערה באה מתי' האשה שהיא יתירה, היא שגרמה לנו להוסיף בסוטה לנוולה ולסתור קליעת שערה כנו"ל, אבל קודם זה כבר למדנו את ראשה מופרע את ראש האשה שהיתה מכוסה כמ"ש אין לי אלא ראשה, ודו"ק.

צדקניות בחומרות יתרות, לוי' שנשים אחרות רואין אותם בגילוי שער שהרי א"א לסגור עינים מלהביט בהן כמות שהן, רק העיקר שלא להרהר בה, דוה בלא"ה גם בהיותה מכוסה איתא לזהירות זו, ולהחמיר בנשים צדקניות גם בפאה נכרית.

ולכן לפקוצ"ד, אדרבה ראוי להקל בזה לנשים צדקניות לעשות פאה נכרית, ולהשוותן עם שאר נשים שעושין באיסור, והם יעשו בהיתר, ולא יהיו בין הנשים כחוכה ואיטלולא, וגם לגבי הבעלים שלהם ראוי לחוש שיהיו נשיהן מלובשות בהיתר לרוח הזמן, ולא בשביל שאני זכר ות"ח הפסדתי שתהיה אשתו פחותה משאר נשים, וגם כדי שלא יבא לחשוב ולהביט באשה אחרת.

ונ"ל שגם כל המחמירים שהביא הגאון לא דברו וצעקו ע"ז אלא בזמן הא' שהיו כל העם מכוסים והתחילו לעשות פאה נכרית, לזה צעקו וחששו שמא יתפשט הענין ויבאו לגלות לגמרי, לעשות איסור דאורייתא, ויש מעט סברא לזה לגזור בו בזמן, לא כן היום שכבר צעקו ולא נענו, והכל מגלים שערם ממש, אף דודאי עושים איסור גדול בזה, אבל עכ"פ ממילא לא נשאר בזה שום הרהור כלל, וממילא יש להקל לנשים הדתיות לגלות ראשם בהיתר ע"י פאה נכרית, אחר שכפה"ד יש להם כמה פוס' גדולים ראשונים ואחרונים לסמוך עליהם.

וכן מוכח מדברי השד"ח שם שכתב ע"ד עדות ביהוסף, שאין דעתו נוחה בזה, דבמקומותינו שלא נתפשט המנהג, כבר קבלנו דעות האוסרים ואסור לפרוץ גדר וכו' ע"ש, מוכח דכל חרדתו היתה מפני שלא נתפשט המנהג להקל, לא כן בזמנינו זה שבעה"ד הכל מגלין שיערה ממש, לכן מי שיעשה פאה נכרית לטובה יחשב לו, ולא נקרא פרוץ גדר. וכן מוכח מדברי הרב שבילי דוד או"ח סי' ב' סק"ב, דבמקום שנהגו שלא ליוהר מותר לצאת בפאה נכרית ע"ש.

גם מ"ש הגאון שליט"א על נשי הרבנים והאדמו"רים שמקילות בזה שאין להתפעל מזה שהם עושים שלא כרצון חכמים ושאין יד הבעלים תקיפה למחות בנשותיהן, הם כי לא להזכיר, שמלבד שהחסידים האמתיים לא יוכלו לסבול לראות נשיהן עושין שלא כדין ובפרט בגילוי הראש, עו"ז אני ידעתי מנשים צדקניות וחסדניות שעושין בשמחה כל ענייניהם על פה"ד, ואלו ידעו שזה אסור ודאי לא היו עושין, ורק שהן ובעליהן ידעו שיש הרבה פוס' מתירין ומור"ם בתוכם, ובפרט שבעל התניא שהם נמשכין אחריו התייר, ובשביל זה התיירו.

גם מ"ש (בח"ה דרפ"א ע"א) משם הרב תורת שבת סי' ש"ג סק"י שהיוצאה בפאה נכרית צריך בעלה לגרשה ואין לה כתובה עכ"ל, עי' בד"מ סי' קט"ו אות ג' וז"ל מהרא"י בכתביו בסי' ש"ח, שהאידינא דאנשים ונשים פרוצים בנדרים צריך דקדוק היטב להוציא אשה בלי כתובה משום נדרים וכו' עכ"ל, והנה גם הנדרים הם מכלל דת משה כמ"ש הטור והש"ע שסידרו אותם עם דת משה, ועכ"ז מסתפק אם להוציא בלי כתובה ומינה ליוצאה בגילוי הראש לגמרי במקום שהעם פרוצים בגילוי הראש שאין זה בכלל צניעות ודת

וכל זה יהיה נר נוסף לכל הפוס' שהבאתי למעלה להתייר.

ואך הרה"ג דעתו נטתה אחר המחמירים שדחו דברי שה"ג ורמ"א ואומרים דהיא דיוצאה אשה בחוטי שער, איירי תחת השבכה או בחצר, והנה לזה כבר הבאנו דברי המחצ"ה שכתב דעיקר ראייתו של המ"א מסיפא קטנה לא תלבש של זקנה וכו' דמחכו עלה ואתיא לשלופי ולהביא ד"א ע"ש, וגם הגאון שליט"א עצמו כתב שם וז"ל ומ"מ כמה אחרונים האריכו ליישב קו' הבא"ש מעל הש"ג וכמ"ש באורך בתשו' מאהבה ח"א סי' מ"ח ובשו"ת עדות ביהוסף סי' כ"ט וע"ע בשו"ת בית יצחק שמעלקים האו"ח סי' י"ד ט"ו עכ"ל בח"ד דשל"ח ע"ב.

עוד כתב הגאון לאסור משום שנעשית במומחיות רבה עד שלא ניכר כלל אם היא פאה נכרית, ויש בזה פריצות, וגם גורמת להרהורי עבירה הקשים מעבירה, ששער באשה ערוה עש"ב וברוחב.

והנה אמת נכון הדבר, אבל הלא עכ"פ לא אסרו לאשה שתחיפה כל מה שתוכל, רק שיהיה בהיתר, ועל האנשים לשמור עצמם שלא יביטו בהם, ואם באנו לזה, הרי יש כמה נשים יפפיות שאפי' יכסו ראשן במטפתח ובצעיף, הלא רק מחמת רוב יופים יש גירוי יצה"ר, האם נאסור עליהם לצאת לשוק או לכסות פניהם כגוים כדי שלא יביטו בהם אנשים, גם ישנם היום הלוכשים איזה כובעים או מטפחות על ראשם יוצאים מן הכלל ובוחרין בזה יותר משערותיהן ויש בזה גירוי יותר מהשער, האם נאסור להם, גם צורת המלבושים של היום נשתנו, ואע"פ שמתירים עפה"ד, יש בהם גירוי יצר שמייפין האשה מאד, האם נאסור להם, אלא ודאי כל מה שהוא מותר עפה"ד, בין אם תכסה בבגד, או בשער, העיקר הוא שלא יהיה מגופה, הו"ל מלבוש על ראשה, ואין לנו ליכנס אם הוא מיפה אותה או לא, דזהו ענין הגברים שחובתם שלא להביט, ואפי' תהיה מכוסה בכובע אין ראוי להביט.

והנה אם באנו לשפוט בשכל הישר, נר' ברור שהיום שנשארים בגילוי ראש לגמרי, לא ניתוסף שום הרהור בין אתמול קודם שנשאת להיום אחר שנשאת, שלא נראה שום שינוי בגופה שיעורר הרהור, ודוקא בימי קדם שהיו מכסין ראשם משעת הנישואין והלאה, אז אם תחזור לראותה מגולה באיזה מקרה, ודאי שיש גירוי יצר, כיון דאתמול מכוסה, והיום רואה דבר חדש, שערותיה מגולות, לא כן באלו שלא כסו מעולם, אין כאן הפתעה ולא הרהור חדש, גם חציפות אין כאן בדבר שהכל עושים, ומטעם זה התיירו לקרות ק"ש כנגד הנשים הבאים מאירופא שרגילין לגלות ראשן, וזה ראייה גמורה שאין כאן הרהור.

ואף דכפה"ד טעם זה לא מהני להתייר לאשה לגלות ראשה לגמרי וכמ"ש בש"ס פריעת ראש דאורייתא היא, אבל כיון דזהו מדינא דש"ס אין מה לדבר, וגזירה דאורייתא נקבל, אבל דיינו להחמיר במה שהוא מגופה, ולא להוסיף חומרות בלי טעם רק משום שהיא מתייפת יותר, ומכיון שכל העם פרצו גדר להקל בגילוי ראש, ואין בידינו להחזירם בשום אופן, וגם אין כאן הרהור חדש וכמו שהוכחנו, לכן אין לנו להחמיר על נשים

מדבריו דאין משיאין לו עצה לגרשה, והשאלה שהוצגה לפניו היתה במי שגירש כבר ע"י כיעור שראה בה אם מותר להשיאו עצה להחזיר גרושתו או לא.

ותחילה דקדק הרב מדברי הרמב"ם גבי ראה אשתו שזינתה שכתב דאין ב"ד כופין אותו לגרש, משמע מיכף הוא דלא כייפי' ליה משום דדילמא משקר הוא וכו' הא להשיאו עצה אם בא להמלך בב"ד בדבר זה אין משיאין לו עצה להתחזקה בידו דדילמא קושטא קאמר ועוד שהרי היא אסורה לו וחייב להוציאה אלא מימר אמרי' ליה אנן לא ידעי' עובדא היכי הוה, אם אתה אומר אמת שזינתה אסורה לך וגרש וא"ל אסור לך לגרש. וסיים הרב דגם לגבי באו עדים בנישוק וגיפוף נמי אע"פ שאינה אסורה לו מ"מ מיכף הוא דלא כייפי' ליה לגרש משום דדילמא לא איתעביד בה זנות אלא כיעור, אבל להשיאו עצה להתחזקה לא משום דכיון דנעשית כיעור דילמא איתעביד בה עובדא והרחק מן הכיעור.

ושוב שקיל וטרי הרב בנדון ידידי דליכא לא ראה שזינתה ולא העדאת עדים בכיעור אלא הכל ע"פ דברי עצמו וגם אין כאן אלא טענת כיעור, וסיים וז"ל והליכא למימר דוקא היכא שראה הוא עצמו שזינתה דאסור לבא עליה וחייב לגרשה, אי נמי דאיכא עדים שעשתה נישוק וגיפוף, הוא שכתב הרמב"ם אין כופין דאיכא למימר לגבי ראה שזינתה דילמא משקר ולגבי עדות שעשתה נישוק וגיפוף דילמא לא זינתה, ודייקי' מהא שפיר מיכף הוא דלא כייפי' ליה הא להשיאו עצה לא, דודאי אין משיאין לו עצה להתחזקה וכו"ש להתחזירה, אבל היכא דליכא עדות בנישוק וגיפוף, דאיכא תרתי לטיבותא, חדא דילמא שקורי קא משקר, ותו דאפי' את"ל דלא משקר אכתי מאן לימא לן דזינתה, דילמא לא נעשה בה אלא נישוק וגיפוף ותו לא דהו"ל כמו ס"ס ואין ראוי להחמיר כ"כ, משום דאיכא למימר דהא דמקילין בספק ספיקא אינו אלא בדבר שכבר נעשה אבל לעשות מעשה לכתחי' לא עכ"ל.

שפתי צדיק ברור מללו לחלק בין נדון ידידי שכבר גירש ובאין לעשות מעשה לכתחי' להתחזירה לו ע"פ ס"ס להיכא דעדיין לא גירש או שכבר החזירה דכבר הוא נשוי עמה ובאין להשיאו עצה להוציאה ממנו, כנד"ד, בזה הוא דמהני ס"ס, דשמא משקר ואת"ל דלא משקר שמא לא איתעביד בה עובדא של זנות, כן הוא כוונת דבריו בבירור.

וכן פסק להלכה בסוף הפסק וז"ל ומ"מ אם עבר והחזירה אין מוציאין אותה מידו עכ"ל, וקאי שם להדיא על מי שטען שראה אשתו שעשתה דבר מכוער דאין להשיאו עצה לגרש ע"ש. ועוד דאם מה"ד קאמר, פשיטא ואפי' ע"י עדים של כיעור אין מוציאין אותה מידו.

ועוד חפשתי ומצאתי להדיא למהר"א ששון סי' כ"ד שפי' כן להדיא בדברי הרא"ם ז"ל, דמאי דקאמר הרב ז"ל דלכתחי' לא היינו לחזור להתיר לו לשוב לקחתה אחר שגירשה, וסיים וזה פשוט עד מאד ע"ש.

ומעתה, מכל אלה הדברים, אני תמה על הכנה"ג הג"ל, מאחר שכתב משם הרמ"א והרש"ט

משה, אף שעשתה איסור תורה, וכ"ש לעושה פאה נכרית דודאי יש לה כתובה.

גם מ"ש הגאון שליט"א, שידוע לנו שנוסד המנהג ע"פ איזה נשים וכו' אשר כל חלקה טובה הדאיבו ע"ש, ע"י אני אומר שאותם הנשים אינם עושים פאה נכרית והם מגלים ראשם לגמרי ולא איכפת להו, ולא נוסד כ"א ע"י נשים דתיות מודירניות ומחסידי חב"ד, אשר רוצים לעשות המודירניסם בטהרה עם הדת, וראוי לאשר אותם שמצאו תרופה לאכול חוליהן בטהרה, ומוזה ילמדו גם שאר העם ויעשו גם הם בהיתר ולא יכשלו בגילוי שער דאורייתא, והעיקר הוא שיהיה מותר עפה"ד.

ואיך שיהיה, הרי כל עיקר גילוי הראש של שערה ממש אין בו לא עשה ולא לא תעשה, וכמ"ש הגאון שליט"א בח"ד חאה"ע סי' ג' (דשל"ט ע"ג) אלא איסור דאורייתא כחצי שיעור דאע"ג דאסור מה"ת לא חשיב מושבע ועומד מה"ס, וכ"כ בפאה נכרית אפי' לאוסרים חות דרגא שאין כאן אלא איסור דרבנן משום שדומה לשערה, וכ"כ הנרש"ק בשנות חיים שהוא מדרבנן, הביאו הגאון שם בדשל"ו ע"ב, וא"כ כיון שיש מחלוקת הפוס' בזה, הו"ל ספק דרבנן להקל.

קם דינא, לגלות הראש לגמרי אסור מדאורייתא, והם כי לא להזכיר שום קולא בזה, אבל פאה נכרית מותרת בשופי ואין בה שום חשש. החו"פ ירושלים עיה"ק בטבת תש"מ לפ"ק.

ע"ה שלום משאש ס"ט

סימן קל"ט

**מי שטען שראה באשתו ענייני כיעור
אם משיאין אותו עצה לגרשה או לא**

בענין מי שטען בב"ד שראה אשתו עם בחור א' מחבק אותה ויש לו בנים ממנה, ואין לו שום עדים בדבר, והאשה מכחישה לגמרי באומרה שרק מפני שפסקו לו הב"ד שאינו יכול לגרש, לכן טען עליה שקר, וגם היו בשלום זמן רב אחרי הזמן שאומר שראה כיעור — מהו הדין אם משיאין אותו עצה לגרשה או לא.

והנה ראיתי לכנה"ג סי' י"א הגה"ט אות ה' וז"ל גרשה בעלה ע"י כיעור שראה בה אסור ליועצו עצה שיחזירנה ואם עבר והחזירה אין מוציאין אותה מידו, הרא"ם ח"א סי' כ"ה, אבל בתשו' הגאונים סי' פ' כתוב הרי זה יוציאה והוא פלא ושמא עצה טובה קאמרי ולא מן הדין, ועי' בהר"א ששון סי' כ"ד, ובתשו' כ"י להר"ם אלבילדא והר"ש טרנקי ז"ל מצאתי שאפי' לא גירשה ראוי לכל יר"ש שיתן לו עצה שיגרשנה, וכ"כ בתשו' הרא"ם סי' הנו', ועי' בהר"ם מלובלין סי' ע' וכו' עכ"ל. ושנה דברים אלו עוד בס' קט"ו הגה"ט אות ל' ע"ש.

ויש לתמוה על דבריו שהרואה בתשו' הרא"ם סי' כ"ה יראה להדיא דלא דיבר הרב אלא במי שגירש כבר ע"י כיעור הוא דפסק שאין משיאין לו עצה להתחזירה, אבל בלא גירש עדיין או שכבר החזירה נר' להדיא